

ข้อมูลทั่วไป

คำขวัญประจำจังหวัดราชบุรี

“คนสวยโพธาราม คนงามบ้านโป่ง เมืองโอ่งมังกร วัดขนอนหนังใหญ่ ตีนใจถ้ำงาม ตลาดน้ำดำเนิน
เพลินค้างคาวร้อยล้าน ย่านยี่สกปลาดี”

ตราประจำจังหวัดราชบุรี

รูปเครื่องราชกกุธภัณฑ์ของพระมหากษัตริย์ 2 สิ่ง
คือ พระแสงขรรค์ชัยศรี ประดิษฐานอยู่บนบันไดแก้ว และฉลองพระบาทคู่ประดิษฐานอยู่บนพาน
ทอง หมายถึง เครื่องแสดงถึงความเป็นพระเจ้าแผ่นดิน

ธงประจำจังหวัดราชบุรี

ดอกไม้ประจำจังหวัดราชบุรี

ชื่อดอกไม้ ดอกกัลปพฤกษ์

ต้นไม้ประจำจังหวัดราชบุรี

ชื่อพรรณไม้ โมกมัน

ชื่อวิทยาศาสตร์ *Wrightia tomentosa*

1. ประวัติความเป็นมา

จังหวัดราชบุรีในปัจจุบัน จากหลักฐานทางโบราณคดีที่ได้ค้นพบทำให้เชื่อได้ว่ามีผู้คนตั้งถิ่นฐานอยู่มาตั้งแต่ยุคหินกลาง อายุประมาณ 10,000 ปีมาแล้ว จนถึงยุคหินใหม่ แต่หลักฐานเกี่ยวกับการสร้างบ้านแปงเมืองนั้น ได้ปรากฏหลักฐานแน่ชัดในสมัยทวารวดี หลังจากที่ค้นพบเมืองโบราณสมัยทวารวดีที่ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี ซึ่งสันนิษฐานว่าตั้งเป็นเมืองขึ้นในพุทธศตวรรษที่ 12 – 13 และสันนิษฐานว่าในพุทธศตวรรษที่ 15 – 17 นี้ เมืองราชบุรี บริเวณฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง ณ ที่ตั้งเมืองปัจจุบันได้ปรากฏหลักฐานการตั้งเมืองขึ้นอีกแห่งหนึ่ง จากชุมชนท่าเรือสินค้าสำเภาจากต่างประเทศ จนถึงปัจจุบันโดยมีพระปรารักษ์วัดมหาธาตุวรวิหาร เป็นประธานอยู่กลางเมือง และคงความเป็นเมืองราชบุรีตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ในสมัยสมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชและพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช ได้ยกกองทัพมารับศึกพม่าในเขตจังหวัดราชบุรีหลายครั้ง ต่อมา พ.ศ. 2360 ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ได้โปรดเกล้าฯ ให้สร้างกำแพงเมืองใหม่ทางฝั่งซ้ายของแม่น้ำแม่กลองอันเป็นที่ตั้งกรมการทหารช่างในปัจจุบันด้วยเหตุผลในการรับศึกพม่า โดยเป็นการย้ายเฉพาะที่ทำการของทางราชการเท่านั้น แต่ประชาชนยังตั้งอาคารบ้านเรือนอยู่ที่เดิมทางฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลองตลอดมาจนถึงปัจจุบัน ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ. 2437 ได้ทรงเปลี่ยนการปกครองส่วนภูมิภาคโดยรวมหัวเมืองต่างๆ ตั้งขึ้นเป็นมณฑล และได้รวมเมืองราชบุรี เมืองกาญจนบุรี เมืองสมุทรสงคราม เมืองเพชรบุรี เมืองปราณบุรี เมืองประจวบคีรีขันธ์ รวม 6 เมือง ตั้งขึ้นเป็นมณฑลราชบุรี ตั้งศาลาว่าการมณฑล ณ เมืองราชบุรี ทางฝั่งขวาของแม่น้ำแม่กลอง (ปัจจุบันคืออาคารพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรี) ต่อมาในปี พ.ศ. 2440 ได้ย้ายที่บัญชาการเมืองราชบุรีจากฝั่งซ้ายกลับมาตั้งรวมอยู่แห่งเดียวกับศาลาว่าการมณฑลราชบุรี กระทั่งถึง พ.ศ. 2476 ได้มีการยกเลิกการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาลทั้งหมด มณฑลราชบุรีจึงถูกยกเลิกและฐานะเป็นจังหวัดราชบุรีถึงปัจจุบัน

2. สภาพทั่วไปของจังหวัด

2.1 ที่ตั้งและอาณาเขต

จังหวัดราชบุรีตั้งอยู่ในภาคกลางด้านทิศตะวันตก มีพื้นที่ชายแดนติดกับประเทศพม่า โดยมีเทือกเขาตะนาวศรีเป็นแนวพรมแดนสันปันน้ำ ระยะความยาว 73 กิโลเมตร ชุมชนเมืองราชบุรีอยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร 100 กิโลเมตร มีแม่น้ำแม่กลองเป็นแม่น้ำสายหลักไหลผ่านในเขตจังหวัดราชบุรีประมาณ 67 กิโลเมตร มีพื้นที่ 5,196.462 ตารางกิโลเมตร หรือ 3,247,789 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 11.27 ของเนื้อที่ภาคตะวันตก 8 จังหวัด มีอาณาเขตติดต่อดังนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับจังหวัดกาญจนบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับจังหวัดเพชรบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับจังหวัดนครปฐม สมุทรสาคร และสมุทรสงคราม
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับสหภาพพม่า

2.2 ลักษณะภูมิประเทศ

สภาพภูมิประเทศแบ่งได้เป็น 4 ลักษณะ คือ

(1) **พื้นที่ภูเขาสูง** ได้แก่บริเวณชายแดนด้านตะวันตกติดกับสหภาพพม่า และเขตแดนด้านใต้ติดกับจังหวัดเพชรบุรี มีสภาพเป็นเทือกเขาสูง อุดมด้วยป่าดิบ ป่าเบญจพรรณ ป่าเต็งรัง และป่าไผ่ ในระดับความสูง ตั้งแต่ 200 เมตร ถึง 1,100 เมตร ในเขตอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา และอำเภอปากท่อด้านตะวันตก

(2) **พื้นที่ราบสูง** ได้แก่บริเวณถัดจากบริเวณเทือกเขามาทางด้านตะวันออกจนถึงตอนกลางของพื้นที่จังหวัด มีลักษณะเป็นที่ราบสูง และที่เนินลาด มีแม่น้ำภาชี และลำห้วยสาขา เป็นสายน้ำหลัก สภาพเนื้อดิน เป็นดินปนทรายมีการชะล้างพังทลายของหน้าดินค่อนข้างสูงถึงปานกลาง อยู่ในเขตอำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา อำเภอจอมบึง และด้านตะวันตกของอำเภอปากท่อ อำเภอเมืองฯ อำเภอโพธาราม และอำเภอบ้านโป่ง

(3) **ที่ราบลุ่ม** ได้แก่บริเวณสองฝั่งแม่น้ำแม่กลอง และด้านตะวันออกของพื้นที่จังหวัด เนื้อดินเป็นดินร่วนและดินร่วนปนดินเหนียว มีความอุดมสมบูรณ์ มีระบบชลประทานแม่กลองใหญ่ ครอบคลุมทั่วพื้นที่ ได้แก่บริเวณเขตอำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอบางแพ อำเภอเมืองฯ และอำเภอปากท่อ

(4) **ที่ราบลุ่มต่ำ** ได้แก่บริเวณตอนปลายของแม่น้ำแม่กลองที่เชื่อมต่อกับจังหวัดสมุทรสงคราม อยู่สูงจากระดับน้ำทะเล 1-2 เมตร ดินมีความสมบูรณ์ เหมาะแก่การทำสวนผักผลไม้

2.3 ลักษณะภูมิอากาศ

จังหวัดราชบุรี ตั้งอยู่ในเขตที่ได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ แต่เนื่องจากมีเทือกเขาตะนาวศรีกั้นอยู่จึงทำให้ได้รับลมมรสุมจากมหาสมุทรอินเดียและทะเลอันดามันไม่เต็มที่จึงมีฝนตกน้อยในพื้นที่อำเภอที่ติดกับเทือกเขาตะนาวศรี ได้แก่ อำเภอสวนผึ้ง อำเภอ

อุณหภูมิอยู่ระหว่าง 21 - 38 องศาเซลเซียส แต่ในฤดูหนาวบริเวณเชิงเขาหรือหุบเขาในพื้นที่อำเภอสวนผึ้ง และกิ่งอำเภอบ้านคาจะมีสภาพอากาศหนาว

2.4 ทรัพยากรธรรมชาติและแหล่งน้ำ

(1) ทรัพยากรป่าไม้ มีพื้นที่ป่าเหลืออยู่ประมาณ 1,239,236 ไร่ หรือ 38.16% ของพื้นที่จังหวัด ป่าไม้ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่เขาและเทือกเขาตะนาวศรี

(2) แหล่งน้ำ แหล่งน้ำธรรมชาติที่สำคัญ ได้แก่ แม่น้ำแม่กลองไหลผ่านจังหวัดราชบุรีในเขตอำเภอบ้านโป่ง โปธาราม เมืองฯ และดำเนินสะดวก รวมความยาวในเขตจังหวัดราชบุรี 67 กิโลเมตร แม่น้ำแควอ้อม เป็นสาขาของแม่น้ำแม่กลองในเขตอำเภอเมืองฯ และอำเภอวัดเพลง แม่น้ำภาชี ต้นน้ำเกิดจากเทือกเขาตะนาวศรีในเขตอำเภอบ้านคา ไหลผ่านอำเภอสวนผึ้ง อำเภอจอมบึง ไปบรรจบแม่น้ำไทรโยคในเขตจังหวัดกาญจนบุรี มีความยาวเฉพาะในเขตจังหวัดราชบุรี 80 กิโลเมตร

จังหวัดราชบุรี มีคลองดำเนินสะดวกที่ขุดขึ้นในสมัยรัชกาลที่ 4 เพื่อเชื่อมแม่น้ำท่าจีนกับแม่น้ำแม่กลอง โดยเริ่มจากตำบลบางยาง อำเภอบ้านแพ้ว จังหวัดสมุทรสาคร ผ่านอำเภอดำเนินสะดวก จังหวัดราชบุรี บรรจบกับแม่น้ำแม่กลองที่ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม มีความยาวตลอดลำคลอง 35 กิโลเมตร และลำคลองสาขาอีกกว่า 200 คลอง

(3) พื้นที่ในเขตชลประทานแม่กลองใหญ่ เขื่อนแม่กลอง ซึ่งทอดน้ำแม่กลองตั้งอยู่ในเขตอำเภอดำม่วง จังหวัดกาญจนบุรี ก่อให้เกิดคลองส่งน้ำสายใหญ่เพื่อการเกษตร การอุปโภค-บริโภค การเก็บกักน้ำ การระบายน้ำ ป้องกันน้ำท่วม ในเขตจังหวัดราชบุรีครอบคลุมพื้นที่ 868,680 ไร่

2.5 การเดินทาง

(1) รถยนต์ เส้นทางสายเก่า สายเพชรเกษม ทางหลวงหมายเลข 4 ผ่านบางแค-อ้อมน้อย-อ้อมใหญ่-นครชัยศรี-นครปฐม-ราชบุรี เส้นทางสายใหม่ เส้นทางหลวงหมายเลข 338 จากกรุงเทพฯ-พุทธมณฑล-นครชัยศรี เข้าถนนเพชรเกษมบริเวณอำเภอนครชัยศรีก่อนถึงตัวเมืองนครปฐมประมาณ 16 กิโลเมตร จากนั้นใช้ถนนเพชรเกษมตรงไปตัวเมืองราชบุรี

(2) รถโดยสารประจำทาง บริษัท ขนส่ง จำกัด มีบริการเดินรถจากสถานีขนส่งสายใต้ไปจังหวัดราชบุรีทุกวัน วันละหลายเที่ยว ใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมง นอกจากนี้จากสถานีขนส่งราชบุรีมีรถโดยสารไปยังจังหวัดใกล้เคียง คือ นครปฐม กาญจนบุรี สมุทรสงคราม และเพชรบุรี

(3) รถไฟ การรถไฟแห่งประเทศไทย มีบริการรถไฟออกจากสถานีรถไฟหัวลำโพง และสถานีรถไฟธนบุรี (บางกอกน้อย) ทุกวันใช้เวลาเดินทางประมาณ 2 ชั่วโมง

2.6 ระยะทาง จากอำเภอเมืองไปยังอำเภอต่างๆ ของจังหวัดราชบุรี

อ.วัดเพลง	15	กิโลเมตร
อ.ดำเนินสะดวก	50	กิโลเมตร
อ.บางแพ	22	กิโลเมตร
อ.โพธาราม	26	กิโลเมตร
อ.บ้านโป่ง	42	กิโลเมตร
อ.จอมบึง	30	กิโลเมตร
อ.สวนผึ้ง	60	กิโลเมตร
อ.ปากท่อ	22	กิโลเมตร
อ.บ้านคา	57	กิโลเมตร

2.7 ถนน

จังหวัดราชบุรีมีหน่วยงานรับผิดชอบการสร้างถนน คือ แขวงการทางราชบุรี และสำนักงานทางหลวงชนบทจังหวัดราชบุรี มีระยะทางขึ้นทะเบียน 475.85 กิโลเมตร ทางลาดยาง 514.87 กิโลเมตร ทางคอนกรีต 8.53 กิโลเมตร และสะพาน 6,015.36 กิโลเมตร

สภาพทางการเมืองการปกครอง

๒ เขตการปกครอง

จังหวัดราชบุรี แบ่งการปกครองเป็น 10 อำเภอ 104 ตำบล 25 เทศบาล และ 975 หมู่บ้าน

ลำดับ	อำเภอ	พื้นที่ (ตร.ก.ม.)	ตำบล (แห่ง)	หมู่บ้าน (แห่ง)	เทศบาล (แห่ง)
1	เมืองราชบุรี	418.481	22	165	4
2	จอมบึง	864.855	6	91	2
3	สวนผึ้ง	903.262	7	38	2
4	ดำเนินสะดวก	184.744	13	88	2
5	บ้านโป่ง	292.865	15	151	5
6	บางแพ	141.235	7	45	2
7	โพธาราม	392.096	19	122	6
8	ปากท่อ	774.646	12	86	1
9	วัดเพลง	40.873	3	29	1
10	บ้านคา	906.326	3	40	0

อำเภอเมืองราชบุรี ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด 22 ตำบล ดังนี้ หน้าเมือง เจดีย์หัก ดอนตะโก หนองกลางนา ห้วยไผ่ คุ่งน้ำวน คุ่งกระถิน อ่างทอง โศกหม้อ สามเรือน พิภูลทอง น้ำพุ ดอนแร่ หินกอง เขาแร้ง เกาะพลับพลา หลุมดิน บางป่า พงสวาย คูบัว ทาราบ บ้านไร่

อำเภอจอมบึง ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด 6 ตำบล ดังนี้ จอมบึง ปากช่อง เบิกไพร ด่านทับตะโก แก้มอ้น รางบัว

อำเภอสวนผึ้ง ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด 7 ตำบล ดังนี้ สวนผึ้ง ป่าหวาย บ้านบึง ท่าเคย บ้านคา หนองพันจันทร์ ตะนาวศรี

อำเภอดำเนินสะดวก ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด 13 ตำบล ดังนี้ ดำเนินสะดวก ประสาทสิทธิ์ ศรีสุราษฎร์ ตาหลวง ดอนกรวย ดอนคลัง บัวงาม บ้านไร่ แพงพวย สีหมื่น ทานัด ชุนพิทักษ์ ดอนไผ่

อำเภอบ้านโป่ง ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด 15 ตำบล ดังนี้ บ้านโป่ง ท่าผา กรับใหญ่ ปากแรต หนองกบ หนองอ้อ ดอนกระเบื้อง สวนกล้วย นครชุมน์ บ้านม่วง คุ่มพยอม หนองปลาหมอ เขาสูง เบิกไพร ลาดบัวขาว

อำเภอบางแพ ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด 7 ตำบล ดังนี้ บางแพ วังเย็น หัวโพ วัดแก้ว ดอนใหญ่ ดอนคา โพหัก

อำเภอโพธาราม ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด 19 ตำบล ดังนี้ โพธาราม ดอนกระเบื้อง หนองโพ บ้านเล็ก คลองตาคต บ้านฆ้อง บ้านสิงห์ ดอนทราย เจ็ดเสมียน คลองข่อย ชำระ สร้อยฟ้า ท่าชุมพล บางโตนด เต่าปูน นางแก้ว ธรรมเสน เขาชะงุ้ม หนองขวาง

อำเภอปากท่อ ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด 12 ตำบล ดังนี้ ทุ่งหลวง วังมะนาว ดอนทราย หนองกระทุ่ม ปากท่อ ป่าไก่อ่ วัดยางงาม อ่างหิน บ่อกระดาน ยางหัก วันดาว ห้วยยางโทน

อำเภอวัดเพลง ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด 3 ตำบล ดังนี้ เกาะศาลพระ จอมประทัด วัดเพลง

อำเภอบ้านคา ประกอบด้วยตำบลทั้งหมด 3 ตำบล ดังนี้ บ้านคา บ้านบึง หนองพันจันทร์

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดราชบุรี (ข้อมูล ณ เดือนสิงหาคม 2549)

๒ ประชากร

จังหวัดราชบุรีมีจำนวนประชากร ณ เดือนมกราคม 2552 จำนวน 837,383 คน จำแนกเป็นชาย 409,527 คน หญิง 427,856 คน จำนวนครัวเรือน 257,251 ครัวเรือน

อำเภอ	ประชากร (ชาย)	ประชากร (หญิง)	ประชากร ทั้งหมด	ครัวเรือน
เมืองราชบุรี	57,903	59,103	117,006	37,086
จอมบึง	25,791	26,015	51,806	14,556
สวนผึ้ง	17,968	16,277	34,245	10,634
ดำเนินสะดวก	36,015	38,815	74,830	18,926
บ้านโป่ง	45,165	48,722	93,887	28,644
บางแพ	8,600	9,251	17,851	5,428
โพธาราม	37,230	39,467	76,697	22,401
ปากท่อ	23,729	24,804	48,533	14,436
วัดเพลง	5,125	5,500	10,625	2,900
บ้านคา	12,382	11,600	23,982	7,561

ที่มา : สำนักบริหารการทะเบียน กรมการปกครอง www.dopa.go.th

(ข้อมูล ณ เดือนมกราคม 2552)

๒ การบริหารราชการส่วนภูมิภาคและท้องถิ่นในจังหวัด

การจัดองค์กรบริหารราชการส่วนภูมิภาค มีหน่วยงานราชการที่อยู่ในความควบคุมดูแลของผู้ว่าราชการจังหวัด ประกอบด้วย

ส่วนราชการในระดับจังหวัด แบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ หน่วยงานราชการบริหารส่วนภูมิภาคประจำจังหวัด จำนวน 30 หน่วยงาน และหน่วยงานราชการบริหารส่วนกลาง จำนวน 66 หน่วยงาน

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย

☞ องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง

☞ เทศบาลเมือง 3 แห่ง ได้แก่ เทศบาลเมืองราชบุรี เทศบาลเมืองบ้านโป่ง เทศบาลเมืองโพธาราม

☞ เทศบาลตำบล 25 แห่ง

➤ อำเภอเมืองราชบุรี 3 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลหลักเมือง เทศบาลตำบลเขาสูง เทศบาลตำบลห้วยชินสีห์

➤ อำเภอบ้านโป่ง 5 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลท่าผา เทศบาลตำบลกระจัด เทศบาลตำบลห้วยกระบอก เทศบาลตำบลกรับใหญ่

➤ อำเภอโพธาราม 6 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลบ้านเลื่อม เทศบาลตำบลหนองโพ เทศบาลตำบลเจ็ดเสมียน เทศบาลตำบลเขาขวาง เทศบาลตำบลบ้านสิงห์ เทศบาลตำบลบ้านม่วง

➤ อำเภอดำเนินสะดวก 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลดำเนินสะดวก เทศบาลตำบลศรีดอนไผ่

➤ อำเภอปากท่อ 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลปากท่อ

➤ อำเภอจอมบึง 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลจอมบึง เทศบาลตำบลด่านทับตะโก

➤ อำเภอบางแพ 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลบางแพ เทศบาลตำบลโพหัก

➤ อำเภอวัดเพลง 1 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลวัดเพลง

➤ อำเภอสวนผึ้ง 2 แห่ง ได้แก่ เทศบาลตำบลสวนผึ้ง เทศบาลตำบลรัฐป่าห้วย

☞ องค์การบริหารส่วนตำบล 83 แห่ง

☞ อำเภอเมืองราชบุรี 18 แห่ง ได้แก่ อบต.เจดีย์หัก อบต.ดอนตะโก อบต.คูบัว อบต.บ้านไร่ อบต.บางป่า อบต.คิ่งกระถิน อบต.คิ่งน้ำวน อบต.น้ำพุ อบต.หลุมดิน อบต.หินกอง อบต.สามเรือน อบต.หนองกลางนา อบต.ดอนแร่ อบต.ห้วยไผ่ อบต.เขาแร้ง อบต.ท่าราบ อบต.พิบูลทอง อบต.เกาะพลับพลา

☞ อำเภอบ้านโป่ง 11 แห่ง ได้แก่ อบต.สวนกล้วย อบต.เบ็กไพร อบต.หนองปลาหมอ อบต.คิ่งพะยอม อบต.เขาขลุ่ย อบต.ดอนกระเบื้อง อบต.หนองกบ อบต.นครชุมน์ อบต.บ้านม่วง อบต.ลาดบัวขาว อบต.หนองอ้อ อบต.ปากแรต

☞ อำเภอโพธาราม 13 แห่ง ได้แก่ อบต.หนองขวาง อบต.เตาปูน อบต.ท่าชุมพล
อบต.บางโตนด อบต.หนองโพ อบต.ชำแระ อบต.คลองตากุด อบต.ดอนทราย อบต.คลองข่อย อบต.
สร้อยฟ้า อบต.เขาชะงุ้ม อบต.ธรรมเสน อบต.ดอนกระเบื้อง

☞ อำเภอดำเนินสะดวก 11 แห่ง ได้แก่ อบต.ดอนกรวย อบต.ดอนคลัง อบต.
ประสาธสิทธิ์ อบต.ดอนไผ่ อบต.ขุนพิทักษ์ อบต.บ้านไร่ อบต.ท่านัด อบต.ตาหลวง อบต.บัวงาม
อบต.แพงพวย อบต.สีหมื่น

☞ อำเภอปากท่อ 10 แห่ง ได้แก่ อบต.ทุ่งหลวง อบต.หนองกระทุ่ม อบต.ดอน
ทราย อบต.ปากท่อ อบต.ป่าไก่อ อบต.อ่างหิน อบต.วังมะนาว อบต.วัดยางงาม อบต.บ่อกระดาน
อบต.ยางหัก อบต.ห้วยยางโทน

☞ อำเภอจอมบึง 6 แห่ง ได้แก่ อบต.รางบัว อบต.ปากช่อง อบต.ด่านทับตะโก
อบต.เบิกไพร อบต.จอมบึง อบต.แก้มอัน

☞ อำเภอบางแพ 4 แห่ง ได้แก่ อบต.วัดแก้ว อบต.หัวโพ อบต.ดอนใหญ่ อบต.
ดอนคา

☞ อำเภอวัดเพลง 3 แห่ง ได้แก่ อบต.เกาะศาลพระ อบต.วัดเพลง อบต.จอม
ประทัด

☞ อำเภอสวนผึ้ง 4 แห่ง ได้แก่ อบต.สวนผึ้ง อบต.ป่าหวาย อบต.ท่าเคย อบต.
ตะนาวศรี

☞ อำเภอบ้านคา 3 แห่ง ได้แก่ อบต.บ้านคา อบต.บ้านบึง อบต.หนองพันจันทร์

☞ การเลือกตั้ง

จังหวัดราชบุรีมีเขตการเลือกตั้งแบ่งเป็น 5 เขต ประกอบด้วย

เขตการเลือกตั้งที่ 1 ประกอบด้วย อำเภอบ้านโป่ง อำเภอโพธาราม อำเภอดำเนินสะดวก
อำเภอบางแพ อำเภอจอมบึง

เขตการเลือกตั้งที่ 2 ประกอบด้วย อำเภอเมืองราชบุรี อำเภอปากท่อ อำเภอวัดเพลง
อำเภอสวนผึ้ง อำเภอบ้านคา

สภาพทางด้านเศรษฐกิจและการประกอบอาชีพ

สภาพทางเศรษฐกิจ

ข้อมูลผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดราชบุรี (GPP) 16 สาขา (ณ ราคาประจำปี)

ประเภทผลิตภัณฑ์	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า	มูลค่า
	พ.ศ. 2547r	พ.ศ. 2548r	พ.ศ. 2549p	พ.ศ. 2550p
ภาคการเกษตร	11,781	14,088	15,479	17,728
1. เกษตรกรรม การล่าสัตว์ และการป่าไม้	11,348	13,811	15,203	17,437
2. การประมง	433	278	276	291
ภาคนอกการเกษตร	76,067	78,893	84,582	88,227
3. การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน	1,557	1,975	1,861	1,799
4. อุตสาหกรรมการผลิต	25,765	26,277	27,981	29,645
5. การไฟฟ้า ก๊าซ และการประปา	20,571	21,826	23,622	23,552
6. การก่อสร้าง	1,741	1,775	1,940	2,053
7. การขายส่ง ขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคล และของใช้ในครัวเรือน	9,362	9,800	10,488	10,359
8. โรงแรมและภัตตาคาร	334	365	409	441
9. การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคม	3,263	1,677	2,101	2,342
10. ตัวกลางทางการเงิน	1,710	1,726	1,941	2,371
11. บริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่า และบริการ ทางธุรกิจ	1,778	1,849	1,905	1,889
12. การบริหารราชการแผ่นดินและการป้องกันประเทศ	3,739	4,203	4,501	4,939
13. การศึกษา	3,055	3,711	3,913	4,552
14. การบริการด้านสุขภาพและงานสังคมสงเคราะห์	2,035	2,519	2,766	3,116
15. การให้บริการชุมชน สังคม และบริการส่วนบุคคล อื่นๆ	1,092	1,123	1,087	1,100
16. ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	66	68	68	70
ผลิตภัณฑ์จังหวัด	87,848	92,981	100,060	105,955
รายได้ประชากรต่อหัว (บาท)	104,427	109,472	117,551	128,358
จำนวนประชากร (1,000 คน)	841	849	854	825

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

จากข้อมูลการสำรวจสภาพการณ์มีงานทำของประชากร ปี 2550 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า ประชากรในจังหวัดราชบุรี มีจำนวนทั้งสิ้น 852,939 คน เป็นผู้มีอายุ 15 ปีขึ้นไป ซึ่งอยู่ในวัยทำงาน จำนวน 674,067 คน เป็นกำลังแรงงาน รวมจำนวน 509,965 คน เป็นผู้มีงานทำ

1. จำแนกตามประเภท กลุ่มภาคเกษตรกรรมมีผู้ทำงานในภาคนี้ จำนวน 164,007 คน และกลุ่มนอกภาคการเกษตรกรรมมีผู้ทำงาน จำนวน 341,446 คน ส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในอุตสาหกรรมการผลิต รองลงมาคือ การขายปลีก ขายส่ง และโรงแรมภัตตาคาร คิดเป็นร้อยละ 20.5, 17.8 และ 7.9 ตามลำดับ

2. จำแนกตามอาชีพ พบว่า ผู้ปฏิบัติงานที่มีฝีมือในด้านการเกษตรและการประมงมีผู้ทำงานมากที่สุด รองลงมาคือ อาชีพขั้นพื้นฐานต่างๆ ในด้านการขายและการให้บริการ และพนักงานบริการและพนักงานในร้านค้า และตลาด คิดเป็นร้อยละ 23.4, 21.2 และ 17.3 ตามลำดับ

การอุตสาหกรรม

โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดราชบุรี อุตสาหกรรมหลักของจังหวัดส่วนใหญ่จะอยู่ในด้านอุตสาหกรรมเกษตร ผลผลิตที่ได้ไม่คงที่ ขึ้นอยู่กับสภาพตามฤดูกาล ทำให้ระดับรายได้ไม่แน่นอน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นโรงสีข้าว สำหรับอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดใหญ่จะอยู่ในเขตอำเภอบ้านโป่ง และอำเภอโพธาราม ได้แก่ โรงงานผลิตภัณฑ์เซรามิค โรงงานน้ำตาลและผงชูรส โรงงานแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร โรงงานผลิตกระดาษ อุตสาหกรรม เป็นต้น

การเกษตรกรรม

การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร จังหวัดราชบุรีมีพื้นที่ทั้งหมดประมาณ 3,247,789 ไร่ เป็นพื้นที่เพื่อการเกษตรกรรมประมาณ 1,157,466 ไร่ พื้นที่ป่าประมาณ 471,595 ไร่ และพื้นที่อื่นๆ ประมาณ 1,618,728 ไร่ ได้แก่ ที่อยู่อาศัยและพื้นที่สาธารณะ อุตสาหกรรม และที่ราชพัสดุ

โคนม จำนวนโคนมในจังหวัดราชบุรี อำเภอบ้านโป่งมีโคนมมากเป็นอันดับที่ 1 คิดเป็น 44.91% อำเภอโพธารามเป็นอันดับที่ 2 คิดเป็น 42.46% อำเภอบางแพเป็นอันดับที่ 3 คิดเป็น 8.25% และอำเภออื่นๆ รวมกัน คิดเป็น 4.38%

โคเนื้อ จำนวนโคเนื้อในจังหวัดราชบุรี อำเภอโพธารามมีโคเนื้อมากเป็นอันดับที่ 1 คิดเป็น 21.70% อำเภอปากท่อเป็นอันดับที่ 2 คิดเป็น 16.56% อำเภอบ้านโป่งเป็นอันดับที่ 3 คิดเป็น 14.19% อำเภอจอมบึงเป็นอันดับที่ 4 คิดเป็น 13.81% อำเภอเมืองเป็นอันดับที่ 5 คิดเป็น 13.36%

สุกร จำนวนสุกรในจังหวัดราชบุรี อำเภอปากท่อมมีจำนวนสุกรมากเป็นอันดับที่ 1 คิดเป็น 36.05% อำเภอโพธารามเป็นอันดับที่ 2 คิดเป็น 28.95% อำเภอจอมบึงเป็นอันดับที่ 3 คิดเป็น 16.83% อำเภอเมืองเป็นอันดับที่ 4 คิดเป็น 7.99% และอำเภออื่นๆ รวมกัน คิดเป็น 10.18%

ไก่ มีเลี้ยงกันมากในเขตอำเภอเมืองราชบุรี โพธาราม และจอมบึง

เป็ด มีชื่อเสียงและเป็นที่ยู่งักกันคืออยู่ที่ตำบลโพหัก อำเภอบางแพ เป็นการเลี้ยงและผสมเทียมเพื่อผลิตลูกเป็ดพันธุ์ผสมออกจำหน่าย

การผลิตด้านสัตว์น้ำ จังหวัดราชบุรีเป็นจังหวัดที่ไม่ติดกับทะเล การทำการประมงภายในจังหวัดจึงมีแต่การทำการประมงน้ำจืด ซึ่งอาศัยการจับสัตว์น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ซึ่งมีแม่น้ำแม่กลองเป็นแหล่งการประมงขนาดใหญ่ และมีลำคลองธรรมชาติที่อยู่กระจัดกระจายตามอำเภอต่างๆ เช่น คลองบางสองร้อย ซึ่งอยู่ในอำเภอโพธารามและอำเภอเมือง คลองซุด คลองโพหัก อำเภอบางแพ คลองแควอ้อม อำเภอวัดเพลง และมีเขื่อนและอ่างเก็บน้ำอีกเป็นจำนวนมาก ซึ่งการจัดสัตว์น้ำในอดีตเป็นการจับสัตว์น้ำเชิงพาณิชย์ มีสัตว์น้ำนานาชนิดที่ชุกชุมอุดมสมบูรณ์ แต่ในปัจจุบันกลายเป็นการจับเพื่อการบริโภคภายในครัวเรือนเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เนื่องมาจากผลกระทบจากการพัฒนาประเทศที่ส่งผลให้เกิดมลภาวะต่อสิ่งแวดล้อม จนทำให้จำนวนสัตว์น้ำในแหล่งน้ำธรรมชาติลดน้อยลง

การขุดบ่อเลี้ยงปลาน้ำจืดจำพวกปลาตะเพียนขาว ปลานิล ปลาอีสกเทศ ปลาไน ปลานวลจันทร์ ปลาสวาย และปลาจีน มีการทำกันมากในเขตอำเภอเมืองราชบุรี บ้านโป่ง และโพธาราม ส่วนการขุดบ่อเลี้ยงปลาดุกและปลาช่อน ซึ่งเป็นการเลี้ยงเชิงพาณิชย์และเป็นรายได้เสริมทำกันมากในเขตอำเภอบ้านโป่ง โพธาราม และเมืองราชบุรี นอกจากนี้ในปัจจุบันยังนิยมเลี้ยงและเพาะพันธุ์ปลาสวยงาม ซึ่งสามารถทำรายได้ให้แก่ผู้เลี้ยงได้เป็นอย่างดี โดยมีเลี้ยงในเขตอำเภอบ้านโป่ง โพธาราม และเมืองราชบุรี

ส่วนการเลี้ยงกุ้งก้ามกรามนั้น ในปัจจุบันได้ทวีจำนวนสูงขึ้น เนื่องจากมีการนำเอาเทคโนโลยีจากการเลี้ยงกุ้งทะเล มาปรับใช้ได้ดี สามารถส่งผลให้อัตราผลผลิตต่อหน่วยพื้นที่สูงขึ้น โดยท้องที่ที่นิยมเลี้ยงกันมาก ได้แก่ อำเภอบางแพ ดำเนินสะดวก และเมืองราชบุรี

ในปัจจุบันเริ่มมีการนำเอาปลาสดมาเลี้ยงในพื้นที่จังหวัดราชบุรี เนื่องจากพื้นที่เลี้ยงเดิมในท้องที่อำเภอบางป่อ จังหวัดสมุทรปราการ มีปัญหาจากการขยายตัวของโรงงานอุตสาหกรรม โดยเริ่มมีการเลี้ยงกันในเขตอำเภอบางแพ ดำเนินสะดวก โพธาราม และปากท่อ

สภาพทางสังคม

การศึกษา

จังหวัดราชบุรีแบ่งพื้นที่เขตการศึกษาเป็น 2 เขตพื้นที่การศึกษา ดังนี้

☞ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 1 ประกอบด้วย สถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่อำเภอเมือง อำเภอจอมบึง อำเภอสวนผึ้ง อำเภอปากท่อ อำเภอวัดเพลง และอำเภอบ้านคา มีสถานศึกษา รวม จำนวน 199 แห่ง

☞ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเขต 2 ประกอบด้วย สถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่อำเภอดำเนินสะดวก อำเภอบ้านโป่ง อำเภอบางแพ และอำเภอโพธาราม มีสถานศึกษา รวม จำนวน 168 แห่ง

ศาสนา

☞ การนับถือศาสนา

ประชากรส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ ร้อยละ 97.48 นับถือศาสนาคริสต์ ร้อยละ 2.06 และนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 0.54

☞ ศาสนสถาน

- วัด รวมทั้งสิ้น จำนวน 378 แห่ง
- โบสถ์คริสต์ รวมทั้งสิ้น จำนวน 14 แห่ง
- มัสยิด รวมทั้งสิ้น จำนวน 4 แห่ง

ขนบธรรมเนียมประเพณีของจังหวัด

☞ ประเพณีสารทลาวของชาวไทยลาวเวียง : วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 10 ของทุกปี ชาวไทยเชื้อสายลาวเวียงในราชบุรี หมู่บ้านบ้านฆ้อง อำเภอโพธาราม ถือว่าเป็นวันสารทลาว ชาวบ้านมาทำบุญ แก้วข้าวห่อ โดยแต่ละครอบครัวนำห่อข้าว ซึ่งภายในบรรจุข้าวสวยกับข้าวและผลไม้ ไปวางไว้หน้าเจดีย์ฝักรพบุรุษของตน คอยเวลาเมื่อพระบนศาลาการเปรียญฉันเพลเสร็จก็จะได้ทำพิธี แก้วข้าวห่อกัน

☞ การละเล่นสะบ้ามอญ : การละเล่นสะบ้ามอญ เป็นประเพณีของชาวมอญในอำเภอบ้านโป่ง และอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี เป็นการละเล่นพื้นบ้าน นิยมเล่นในเทศกาลวันสงกรานต์

☞ พิธีจองโ๊ะห์ตำนาน : จอง แปลว่า เผา โ๊ะห์ แปลว่า ฟืน ตำน แปลว่า บริจาค สิ่งที่ทำให้ประเพณีนี้ยังไม่มีชื่อเป็นภาษาไทย จึงเรียกเป็นภาษามอญ จะมีขึ้นในวันมาฆบูชา ขึ้น 15 ค่ำเดือน 3 ซึ่งเป็นฤดูที่มีอากาศหนาวเย็น พุทธบัญญัติห้ามพระสงฆ์ก่อไฟเพื่อผิงหรือให้ความอบอุ่นแก่ร่างกาย คนมอญเป็นผู้ที่มีความเป็นห่วงพระภิกษุสงฆ์ จึงได้ร่วมใจกันก่อไฟให้ความอบอุ่นแก่

☞ ประเพณีเสนเรื่อนของลาวโซ่ง : ประเพณีเสนเรื่อน หรือประเพณีเสนผีเหือน เป็นประเพณีที่จัดขึ้นเพื่อเซ่นไหว้ผีบรรพบุรุษ ด้วยเชื่อว่าบรรพบุรุษของตนที่ตายไปแล้วไม่อดอยาก มีความเป็นอยู่สุขสบาย เป็นผลให้ลูกหลานที่อยู่มีชีวิตอย่างสุขสบายด้วย พิธีเสนเรื่อนจะไม่ทำในเดือน 9 กับเดือน 10 แต่นิยมทำในเดือน 4 เดือน 6 และเดือน 12 เพราะว่าเป็นเดือนที่ว่างและมีข้าวปลาอาหารสมบูรณ์ ชาวไทยทรงดำ ตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก และอำเภอปากท่อ

☞ ประเพณีกินข้าวห่อกะเหรี่ยง : ประเพณีกินข้าวห่อกะเหรี่ยง ของตำบลสวนผึ้ง และกิ่งอำเภอบ้านคา หรือประเพณีเดือน 9 เป็นประเพณีอันดีงามที่ชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดราชบุรี ประเพณีกินข้าวห่อกะเหรี่ยงจะเริ่มในเดือน “หล่าคอก” หรือเดือนเก้าของทุกปี กะเหรี่ยงเชื่อว่าเดือนหล่าคอกนี้ไม่ดี เป็นเดือนที่ภูตผีปีศาจจะออกหากิน โดยเฉพาะขวัญของชาวกะเหรี่ยงที่ไม่อยู่กับเจ้าของ ขวัญของใครถูกภูตผีจับกิน เจ้าของขวัญก็จะเกิดอาการเจ็บป่วยจนถึงตายได้

☞ ประเพณีแห่ดอกไม้ของชาวลาวเวียง : ประเพณีนี้จัดเพื่อฉลองสงกรานต์ของชาวลาวเวียง 4 ตำบล ได้แก่

☞ พิธีอัญเชิญพระเถรอุปคุต : ประชาชนชาวไทยเชื้อสายลาวเวียง ตำบลเขาแร้ง ร่วมกันจัดพิธีอัญเชิญพระเถรอุปคุต ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 11 เป็นวันเริ่มงานเทศน์มหาชาติ ทางวัดโสดาประดิษฐานราม ได้มีพิธีอัญเชิญพระเถรอุปคุต เพราะเชื่อว่าพระเถรอุปคุตเป็นพระเถระผู้ใหญ่ จำศีลสะตือทะเลเป็นผู้คุมและดูแลงาน ปกปักรักษาและคุ้มครองงานเทศน์มหาชาติ ทางวัดได้จัดเครื่องบูชาอัญเชิญอุปคุต โดยมีพระพุทธรูป ศาลปัดร ผ้าไตร ดอกไม้ รูปเทียน เมื่อเริ่มทำพิธีพระสงฆ์ และชาวบ้านที่มาถือศีลมาร่วมชุมนุมกันอัญเชิญ ณ ข้างสระน้ำมีผู้อ่านโองการบูชาอัญเชิญพระอุปคุต แล้วนำพระพุทธรูปพร้อมเครื่องบูชาทั้งหมดอัญเชิญมาตั้งที่ศาลหน้าศาลาที่จะมีการเทศน์มหาชาติอันเชิญพระเถรอุปคุต

☞ พิธีตักบาตรเทโว : พิธีตักบาตรเทโว ปฏิบัติกันในวันแรม 1 ค่ำเดือน 11 ทำกันในบริเวณอุโบสถ ทางวัดอัญเชิญพระพุทธรูปประดิษฐานในบุษบก ซึ่งตั้งอยู่บนล้อเลื่อนระหว่างคานามิบาตรตั้งไว้ข้างหน้าพระพุทธรูปเคลื่อนไปช้าๆ นำหน้าพระสงฆ์ และสามเณร ซึ่งถือบาตรเรียงไปตามลำดับ พุทธศาสนิกชนทั้งหลายต่างก็นำข้าว อาหารหวาน คาว และข้าวต้มลูกโยน เรียงรายกันเป็นแถวตามแนวที่บุษบกเคลื่อนผ่านคอยตักบาตร โดยชาวไทยลาวเวียงของตำบลเขาแร้ง อำเภอเมืองราชบุรี จังหวัดราชบุรี ซึ่งจัดทำที่วัดโสดาประดิษฐานราม

☞ การเลี้ยงผี การรำผีของคนมอญ : หมู่บ้านชัยรัตน์ ตำบลท่าชุมพล อำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี ส่วนมากตำบลท่าชุมพลจะเป็นคนมอญ พอถึงเดือน 4 เดือน 6 จะมีการทำพิธีเลี้ยงผี แต่ถ้าบ้านไหน มีคนในครอบครัวทำผิดกรรมเนียมของคนมอญ บ้านนั้นจะต้องทำพิธีเลี้ยงผี โดยต้องมีการรำผีด้วย ปัจจุบันมีบุคคลที่ดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องนี้ คือ นางกง สิ้นคำประเสริฐ นางเจียน ปันน่วม และนางนที โนรีสุวรรณ

☞ ประเพณีแก้ข้าวห่อของชาวไทยลาวเวียง : วันขึ้น 15 ค่ำเดือน 10 ทุกปี ชาวไทยเชื้อสายลาวเวียงในราชบุรี ถือว่าเป็นวันสารทลาว ชาวบ้านมาทำบุญ แก้ข้าวห่อ โดยแต่ละครอบครัวนำข้าวห่อ ซึ่งภายในบรรจุข้าวสวย กับข้าว ผลไม้ ไปวางไว้หน้าเจดีย์ผิบรรพบุรุษของตน คอยเวลาเมื่อพระบนศาลาการเปรียญฉันทเพลเสร็จ ก็จะได้ทำพิธีแก้ข้าวห่อกัน

☞ ประเพณีเหยียบหลังกะเหรี่ยง : วัดแจ้งเจริญ ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลจอมประทัด อำเภอวัดเพลง มีพระภิกษุหนุ่ม ซึ่งเป็นอดีตเจ้าอาวาส และความศักดิ์สิทธิ์ในอำนาจพระพุทธรูปของเจ้าอาวาสอันเป็นเหตุจูงใจให้ชาวกะเหรี่ยงเดินทางมายังวัดแจ้งเจริญแห่งเดียว ทำให้เกิดประเพณีที่เรียกว่า “เหยียบหลังกะเหรี่ยงวัดแจ้งเจริญ” พิธีกรรมที่ปฏิบัติคือ เตรียมหน้าผสมขมิ้น ถูตัว ผู้หญิงถูเท้า คลี่มวยผมของตนเช็ดเท้าด้วยความศรัทธา สรงน้ำเสร็จแล้ว กะเหรี่ยงผู้ชายจะนอนเรียงกันบนพื้นดินให้ทำเจ้าอาวาสเดินบนตัวจากที่สรงน้ำจนถึงกุฏิที่พัก เสร็จแล้วจะนำสายสิญจน์ ขี้ผึ้ง ขวดน้ำมาให้เสกเป่าเพื่อนำกลับบ้าน และขอประพรมน้ำพระพุทธรูปมนต์ ทำแล้วทำให้สบายใจ โล่งใจ โรคภัยไข้เจ็บก็หายไป ผู้สนใจมาดูประเพณีเหยียบหลังกะเหรี่ยงได้ที่วัดแจ้งเจริญ ในงานประจำปีในเดือนเมษายน ระหว่างขึ้น 15 ค่ำ – แรม 1 ค่ำเดือน 5 ของทุกปี

☞ ประเพณีป่าดง : เป็นประเพณีของชาวไทยทรงดำ ตำบลดอนคลัง อำเภอดำเนินสะดวก คือพิธีการเช่นไหว้ผีเรือนของตนกินทุก 10 วัน ที่ห้องกะล่อห้อง วันที่จัดป่าดง “มือเวนต์” เป็นการเช่นไหว้อย่างธรรมดาต่างกับพิธีเสนและพิธีป่าดงข้าวใหม่

☞ ประเพณีตักบาตรน้ำผึ้ง : เป็นประเพณีเก่าแก่ประเพณีหนึ่งของชุมชนชาวบ้านม่วง จัดขึ้นทุกปี ในวันพระขึ้น 15 ค่ำเดือน 10 ในวันทำบุญตักบาตรน้ำผึ้งนั้น จะมีการทำบุญตักบาตรเช่นเดียวกับการทำบุญในเทศกาลอื่น มีการทำบุญตักบาตร ถวายอาหารคาวหวานแด่พระภิกษุสงฆ์ แต่ที่พิเศษคือ จะมีการตักบาตรน้ำผึ้ง ซึ่งทางวัดจะเรียงบาตร หรือภาชนะอื่นไว้ต่างหากจากการตักบาตรข้าว โดยผู้ที่ตักบาตรน้ำผึ้งนั้นจะนำน้ำผึ้งที่บรรจุอยู่ในขวดรินน้ำผึ้งลงในบาตร หรือภาชนะที่จัดไว้เหมือนกับที่เราตักบาตรข้าว การตักบาตรน้ำผึ้งนั้น เชื่อว่าจะได้อานิสงส์มากเพราะน้ำผึ้งนั้นพระสงฆ์จะนำไปผสมกับยาโบราณในการรักษาโรคภัยต่างๆ ปัจจุบันน้ำผึ้งหายากและมีน้อยจึงเปลี่ยนมาใช้ตักด้วยน้ำตาลทรายแทน

☞ ประเพณีลอยกระทง : ในวันขึ้น 15 ค่ำเดือน 12 ในตอนเช้าจะจัดให้มีการทำบุญตักบาตรเลี้ยงพระที่วัดในตอนเย็นและกลางคืนจะจัดให้มีการลอยกระทงสาย มีการประกวดธิดานพมาศ และจัดนิทรรศการเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณีและวิถีชีวิตชาวไทยเชื้อสายมอญ สำหรับกระทงสายของชาวบ้านม่วง จะแตกต่างกับกระทงสายของจังหวัดอื่นๆ เพราะที่วัดม่วงกระทงสายจะเป็นกระทงที่ทำด้วยกระดาษสีเหลี่ยมจัตุรัสขนาด 6 นิ้ว พับหักมุมสี่ด้าน ใส่น้ำมันพืชผสมน้ำมันโชล่า มีไส้เส้นด้ายพันเป็นสามขาตั้งอยู่กลางกระทง โดยในแต่ละปีจะมีการจัดทำกระทงสายจำนวนไม่น้อยกว่า 5,000 ใบ นำไปลอยเป็นสายกลางลำน้ำแม่กลอง จากหน้าวัดม่วงไปจนถึงเขตอำเภอโพธาราม

☞ ประเพณีแห่ข้าวแช่ (เป็งสงกรานต์) : ในเทศกาลเป็งสงกรานต์ หรือตรุษสงกรานต์ตามประเพณีของชาวไทยมอญ ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง จะมีการทำสำหรับข้าวแช่ เพื่อนำไปถวาย

☞ การดำหูก : ในสมัยโบราณ ใต้ถุนเรือนจะมีที่ประจำทุกครัวเรือน ก็นี้ใช้สำหรับดำหูก (ทอผ้า) หญิงที่เริ่มแตกเนื้อสาวจะมาใช้ที่นี้เป็นที่ฝึกทอผ้า ทอเป็นผ้าฝ้าย ไหม ผ้าควบ ผ้าลึง ผ้า โสร่ง แพรชิต แพรลาย เสื้อ สาด อาสนะ มุ้ง หมอน ทำเป็นลวดลายต่างๆ การทำสวนฝ้าย สวน หม่อน เป็นหน้าที่ของผู้ชาย การเลี้ยงหม่อน ไข่มุกฝ้ายเป็นหน้าที่ของผู้หญิง ใต้ถุนเรือนของคน โบราณเป็นโรงงานอุตสาหกรรมเบาชนิดที่ถือเป็นประเพณี

☞ การดำข้าว : การดำข้าว ใต้ถุนเล่าข้าว จะมีครกมอญ (กระเดื่อง ไว้ใช้สำหรับตำ ข้าวเปลือก มืออยู่ทุกครัวเรือน) การดำข้าวเปลือกเป็นหน้าที่ของผู้หญิง สำหรับเรือนที่มีลูกสาว เขาจะ ดำข้าวหลังจากกินแรงแล้ว ในกรณีจะมีชายหนุ่มมาช่วยดำด้วย มีการเกี่ยวพาราสีตามวิสัยชาย หนุ่มหญิงสาว ส่วนเรือนที่ไม่มีลูกสาวเขาจะดำข้าวในเวลารุ่งเช้า ถ้าจะลงดำนาหรือทำบุญให้ทานก็ มักจะบอกเล่าญาติพี่น้องให้มาช่วย

☞ ประเพณีสู่วัยข้าว : ประเพณีการสู่วัยข้าว เป็นประเพณีของผู้มีอาชีพทำนา ถือว่า ข้าวคือพระแม่โพสพที่ชุบชีวิตเลี้ยงผู้คนทั่วทั้งประเทศมาจนถึงทุกวันนี้ บุญคุณแม่โพสพนี้จึงมีแก่ พวกเราชาวมนุษย์ เหลือล้นพันคนมา เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวข้าวจะเอาข้าวเก็บใส่ยุ้งและจะนำข้าว ออกมารับประทานหรือซื้อขายกัน ชาวนาจะทำพิธีสู่วัยข้าวเสียก่อน (ปัจจุบันจะทำพร้อมกันทั้งทำ ข้าวใส่ยุ้งและเปิดยุ้ง) โดยนำข้าวที่นวดแล้วกองรวมกันไว้ต่อหน้ารูปปั้นแม่โพสพ นิมนต์พระสงฆ์มา สวดเพื่อเป็นสิริมงคล ทำบุญเลี้ยงพระ และมีหมอบำรุงข้าวรับขวัญแม่โพสพ ทั่วๆ ไป แล้วทำพิธีใน เดือน 3 ขึ้น 3 ค่ำ ทุกปี

☞ บุญข้าวจี : ข้าวจีคือการนำข้าวเหนียวที่ปั้นแล้ว โรยเกลือทาไขไก่นำไปจีไฟให้สุก เรียกว่า ข้าวจี การทำบุญมีการให้ทานข้าวจี เรียกว่า บุญข้าวจี มีคนนิยมทำกันมาก เพราะถือว่าได้ บุญกุศลมาก และเป็นการให้ทานชนิดหนึ่ง เวลาทำกำหนดเอาเดือนสาม เพราะมีการกำหนดเช่นนี้ จึงมีชื่อเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าบุญเดือนสาม มีเรื่องเล่าในพระธรรมบทว่า คราวหนึ่งนางปุณณทาสี ทำ ขนมห้างจี (ข้าวจี) ถวายแด่พระพุทธเจ้าและพระอานนท์ นางคิดว่าพระองค์รับแล้วคงจะไม่ฉันท์ เพราะอาหารของเราไม่ประณีต คงจะโยนให้กาให้สุนัขกินเสีย เมื่อพระองค์ทรงทราบวาระจิตของนาง ปุณณทาสีแล้ว จึงรับสั่งให้พระอานนท์ปูลาดอาสนะลง ทรงประทับนั่งฉันท์ขนม้างจี ณ ที่นั้น พอ นางปุณณทาสีได้เห็นก็เกิดความปีติยินดีสุดกำลัง พระองค์ทรงแสดงธรรมให้ฟัง นางก็ได้บรรลุโสดา บัตติผลเป็นอริยบุคคล เพราะข้าวจีเป็นมูลเหตุ ดังนั้นชาวนาเมื่อเกี่ยวเกี่ยวแล้ว จึงพากันทำบุญข้าวจี เพราะการถวายข้าวจีมีอานิสงส์มาก พิธีทำข้าวจี ชาวบ้านตัดหาฟืนและไม้เสียบมาไว้ที่เรือนของตน รุ่งเช้าจุดไฟขึ้น เอาข้าวเหนียวปั้นเป็นปั้นๆ โรยเกลือจีไฟเอาไขไก่ทาให้ทั่วแล้วจีไฟให้สุก เอา

☞ ประเพณีสงกรานต์ : ประเพณีสงกรานต์เป็นประเพณีที่ดั่งามสืบทอดกันมาเป็นเวลานาน เป็นวันครอบครัว เป็นประเพณีที่คนไทยถือว่าทุกคนในครอบครัว ญาติ พี่น้องได้มาพบกันพร้อมหน้าเพื่อร่วมกันอนุรักษ์ประเพณีสงกรานต์ ให้ลูกหลานได้สืบทอดวัฒนธรรมที่ดั่งามให้ยืนยาว ชุมชนจึงได้ร่วมกันจัดงานประเพณีสงกรานต์อย่างยิ่งใหญ่ มีการสงฆ์น้ำพระ ประกวตนางสงกรานต์ การละเล่นพื้นเมือง การละเล่นแบบไทยๆ มีประชาชนมาร่วมรดน้ำดำหัวผู้สูงอายุ

☞ การแห่โคมเวียนเทียนในวันวิสาขบูชา : ในอดีตที่ผ่านมา เพื่อเป็นการสักการะพระพุทธรองค์ ประชาชนตำบลหนองโพ อำเภอโพธาราม ร่วมกันจัดทำโคมดอกบัวด้วยการขดลวดเป็นกลีบดอกบัว เอากะดาษแก้วปะติดที่กลีบดอกบัว ต่อด้วยติดเสียบเทียนไว้ในดอกบัว 1 เล่ม นำไปมอบให้กับทางวัดหนองโพ แล้วนำมาจำหน่ายให้ประชาชนทุกที่ที่มาร่วมงาน การเวียนเทียนวันวิสาขบูชา จัดทำในวันเพ็ญเดือน 6 ของทุกปี

☞ ประเพณีทุกขตะ : พระครูสังฆรักษ์พิชัย พุทธยาโน เจ้าอาวาสวัดเขาส้ม ได้สืบค้นประวัติของประเพณีทุกขตะจากผู้เฒ่าแก่ชาวมอญที่จัดขึ้นในปีที่มีเดือนแปดสองครั้ง ลักษณะของประเพณีจะเป็นพิธีถวายทานโดยชาวบ้านแต่ละบ้านจะมารับพระไปฉันที่บ้านของตนเอง ซึ่งจะต้องมาขึ้นทะเบียนขอรับพระที่วัด โดยทางวัดจะทำสลากเท่ากับจำนวนพระที่นิมนต์ มีจุดประสงค์ว่าในปีหนึ่งๆ ได้มีโอกาสนิมนต์พระไปยังบ้านของตนเอง เพื่อเป็นสิริมงคลโดยไม่ต้องเจาะจงว่าเป็นพระสงฆ์องค์ใด ทำให้ชาวบ้านที่มีกำลังทรัพย์มากหรือน้อย มีโอกาสได้ทำบุญบ้านตามกำลังศรัทธา เจ้าอาวาสวัดเขาส้มได้กล่าวถึงประวัติที่มาของพิธีทุกขตะว่า สืบเนื่องในสมัยพุทธกาลมีนายทุกขตะและภรรยาเป็นครอบครัวที่ยากจนมาก แต่มีจิตศรัทธาที่จะทำบุญในบวรพุทธศาสนาทั้งที่ตนยากจนโดยมีเครื่องนุ่งห่มเพียงชุดเดียว นายทุกขตะได้นำเครื่องนุ่งห่มของตนไปซักให้สะอาดแล้วนำไปขายได้เงินเพียงน้อยนิด ก็นำเงินที่ได้ไปเตรียมจัดหาอาหารเพื่อถวายพระ ซึ่งในสมัยพุทธกาลนั้นได้มีประเพณีการถวายอาหารพระสงฆ์ที่บ้านโดยไม่เจาะจงว่าเป็นพระสงฆ์องค์ใด ชาวบ้านมีความเชื่อว่าถ้าได้ถวายอาหารแด่พระอรหันต์จะได้บุญและสมความปรารถนา พระพุทธเจ้าทรงจับได้ชื่อของนายทุกขตะ พระพุทธเจ้าจึงเสด็จไปยังบ้านของนายทุกขตะ เมื่อพระองค์ทรงฉันเสร็จ ได้ให้พรแก่ครอบครัวของนายทุกขตะ เรื่องของนายทุกขตะครั้งนี้ได้แพร่หลายออกไป ซึ่งเป็นการแสดงถึงจิตศรัทธาอันแรงกล้าของการทำบุญ พระราชาทรงทราบและทรงโปรดครอบครัวนายทุกขตะ จึงให้การดูแลครอบครัวนายทุกขตะเป็นอย่างดี

☞ พิธีต้อนรับของชาวบ้านบางโหนด : พิธีต้อนรับบุคคลที่มาเยี่ยมเยียนตำบลบางโหนดหรือไปร่วมกับตำบลใกล้เคียง โดยกลุ่มแม่บ้านทั้ง 6 หมู่ มีประมาณ 20 คน จะแต่งกายด้วยชุดไทยโบราณ นุ่งโจงกระเบน ห่มผ้าสไบเฉียง เป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทยโบราณให้คนรุ่นหลังได้เห็นเครื่องแต่งกายของผู้หญิงในอดีต

สถานที่ท่องเที่ยวในจังหวัด

☞ อำเภอเมือง

➔ พระปรางค์วัดพระศรีมหาธาตุวรวิหาร : ตั้งอยู่ในเขตเทศบาลเมืองราชบุรี ชาวบ้านนิยมเรียกว่า วัดหน้าพระธาตุ เป็นพระปรางค์เก่าแก่ที่สร้างด้วยอิฐฉาบปูนและมีฐานเป็นศิลาแลง จำลองแบบมาจากนครวัด

➔ พิพิธภัณฑ์สถานแห่งชาติราชบุรี : เป็นสถานที่แสดงแหล่งประวัติศาสตร์การวิวัฒนาการของชาวจังหวัดราชบุรี ตั้งแต่ยุคอดีตถึงปัจจุบัน ความเป็นมาของการสร้างบ้านแปงเมืองในแต่ละยุคแต่ละสมัย รวมถึงการจัดแสดงโบราณวัตถุ ร่องรอยของอารยธรรมและศิลปวัฒนธรรมของชาวพื้นเมือง

➔ เมืองโบราณคูบัว : ตั้งอยู่ที่ตำบลคูบัว อำเภอเมืองราชบุรี ห่างจากศาลากลางจังหวัดราชบุรีไปทางทิศใต้ประมาณ 8 กม. เป็นอาคารพุทธศาสนาเนื่องในลัทธิมหายานที่สำคัญอีกแห่งหนึ่ง

➔ ค่ายภาณุรังษี : เป็นที่ตั้งของกรมทหารช่าง รีมแม่ น้ำแม่กลอง มีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจดังนี้

☞ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง เป็นหลักเมืองที่ตั้งขึ้นในสมัยรัตนโกสินทร์ โดยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ย้ายเมืองเดิมไปตั้งทางฝั่งตะวันออกแม่น้ำแม่กลอง

☞ พิพิธภัณฑ์ทหารช่าง เป็นแหล่งรวบรวมข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวกับกิจกรรมทหารช่าง รวมทั้งยุทโธปกรณ์และเครื่องมือเครื่องใช้ในอดีต

➔ สถานที่ท่องเที่ยวภายในค่ายบุรฉัตร

☞ เขื่อนเขาชู อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 8 กม. ในตำบลเกาะพลับพลา อำเภอเมือง บริเวณเขื่อนเขาชูเป็นที่ตั้งของปูชนียสถานที่ศักดิ์สิทธิ์และเก่าแก่ที่สุดของจังหวัด

☞ ถ้ำระฆัง เป็นถ้ำหินปูน ตั้งอยู่บนเขาพญาปราบที่อยู่ในเขื่อนเขาชู เป็นที่ประดิษฐานของพระพุทธรูปสัมฤทธิ์ และศาลเจ้าพ่อพญาปราบ ภายในถ้ำมีหินย้อยเป็นรูประฆัง ปัจจุบันมีค้างคาวอาศัยอยู่จำนวนมาก

➔ เขาแก่นจันทร์ : ตั้งอยู่ริมถนนเพชรเกษม ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 2 กม. บริเวณเชิงเขาเป็นที่ตั้งของพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 บนยอดเขาสูงประมาณ 141 เมตร เป็นที่ประดิษฐานพระพุทธรูปนโรคนครายชัยวัฒน์จตุรทิศ เป็น 1 ใน 4 องค์ ของพระสี่มุมเมือง ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลปัจจุบัน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นแล้วนำไปประดิษฐาน ณ เมืองรอบพระนคร ได้แก่ จังหวัดราชบุรี ลำปาง สระบุรี และพัทลุง

➔ สวนสาธารณะจักรีอนุสรณ์สถาน : ตั้งอยู่ตำบลดอนตะโก ถนนเพชรเกษม อำเภอเมืองราชบุรี บริเวณเชิงเขาแก่นจันทร์ เป็นที่ตั้งของพระบรมราชานุสาวรีย์พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 ปัจจุบันจังหวัดได้ปรับปรุงเป็นสวนสาธารณะที่สวยงาม เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจและออกกำลังกายของประชาชนทั่วไป

➔ เขาวัง : อยู่ในเขตเทศบาลเมืองราชบุรี เดิมเรียก *เขาสัตตนาถ* สมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) ครั้นดำรงตำแหน่งผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ได้สร้างพระราชวังขึ้นบนภูเขาแห่งนี้ เพื่อให้เป็นที่ประทับของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อ พ.ศ. 2414

➔ วัดหนองหอย : เป็นที่ตั้งของพระวิหารพระอวโลกิเตศวรโพธิสัตว์กวนอิม หรือพระแม่กวนอิมบนยอดเขา ตำบลเขาแร้ง อำเภอเมืองราชบุรี ห่างจากตัวจังหวัด 12 กม. ไปทางถนนสายเขาสูง – เบิกไพร

➔ วัดอรัญญิกาวาส : จากถนนเขาสูงเลี้ยวขวา ตรงไปพบสี่แยกถนนเพชรเกษม ตรงขึ้นไปอีกประมาณเกือบ 3 กม. จะเห็นองค์ปรางค์วัดอรัญญิกาวาสตั้งเด่นสง่าแต่ไกล

☞ อำเภอดำเนินสะดวก

➔ ตลาดน้ำดำเนินสะดวก : อยู่ติดกับถนนสุขาภิบาล 1 มีอาณาบริเวณตลอดคลองต้นเข้มีปากคลองด้านที่บรรจบกับคลองเขียวกุ่ย จะมีร้านขายของที่ระลึกตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก ตลาดน้ำเป็นวัฒนธรรมของชาวบ้านที่ค้าขายกันทางน้ำ โดยใช้เรือพายเล็กๆ เป็นพาหนะติดต่อแลกเปลี่ยนสินค้า ตั้งแต่เช้ามีผู้คนไหลเวียนมาชม

➔ ตลาดน้ำดำเนินฯ เก่า (คลองลัดพลี) : อยู่ในเขตตำบลดำเนินสะดวก หน้าวัดราษฎร์เจริญธรรม บริเวณนี้เคยเป็นตลาดน้ำดั้งเดิม ซึ่งได้สูญหายไปเมื่อหลายปีก่อน กระทั่งทางจังหวัดราชบุรีได้ร่วมมือร่วมใจกับประชาชน รื้อฟื้นคืนชีวิตให้กับตลาดน้ำแห่งนี้อีกครั้ง *ล่องคลองลัดพลี ชมวิถีชนแปดเผ่า สัมผัสตลาดน้ำเก่า ชิมของอร่อยเมืองดำเนิน*

☞ อำเภอโพธาราม

➔ วัดขนอนหนังใหญ่ : ตั้งอยู่ตำบลสร้อยฟ้า อำเภอโพธาราม เป็นวัดที่มีการจัดแสดงหนังใหญ่และมีพิพิธภัณฑ์เครื่องใช้ของโบราณ

➔ ค่ายหลวงบ้านไร่ : ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 19 กม. อยู่ในตำบลคลองตาคุด อำเภอโพธาราม เคยเป็นที่ตั้งของค่ายลูกเสือในราชการที่ 6

➔ วัดคงคารามและจิตรกรรมฝาผนังวัดคงคาราม : ตั้งอยู่ตำบลคลองตาคุด อำเภอโพธาราม เป็นวัดมอญ ภายในอุโบสถวัดคงคารามมีภาพจิตรกรรมฝาผนังที่ละเอียดอ่อนสวยงาม ถ่ายทอดตามต้นแบบที่มีชีวิตจริงและภาพพุทธประวัติตอนต่างๆ

➔ วัดเขาช่องพรานและค้างคาวเขาช่องพราน : ตั้งอยู่หมู่ที่ 2 ตำบลเตาปูน อำเภอโพธาราม มีถ้ำที่เกิดจากหินปูน สูงจากพื้นประมาณ 30 เมตร ปากถ้ำกว้างประมาณ 2 เมตร สิ่งสำคัญ

☞ อำเภอบ้านโป่ง

→ สระน้ำโกสินารายณ์ : จากหลักฐานการค้นคว้าทางโบราณคดีแสดงว่าเคยเป็นเมืองโบราณมาแต่สมัยเก่า ซึ่งได้ขุดพบพระกรของพระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร ทำด้วยหินทรายแดง 5 พระกรถือคัมภีร์ ลูกประคำ และดอกบัวกับพระบาทของพระโพธิสัตว์คู่หนึ่ง ซึ่งปัจจุบันได้ประดิษฐานอยู่ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติราชบุรี รวมถึงการจัดแสดงโบราณวัตถุร่องรอยอารยธรรมและศิลปวัฒนธรรมของชนพื้นเมือง

→ วัดม่วงและพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดม่วง : ตั้งอยู่ตำบลบ้านม่วง อำเภอบ้านโป่ง เป็นวัดที่มีหน้าบันพระอุโบสถเป็นปูนปั้นลวดลายเรขาคณิตระบายสีคล้ายรูปมังกร พระอุโบสถวัดม่วงสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2427 ซึ่งตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ภายในมีพิพิธภัณฑสถานพื้นบ้านวัดม่วง เป็นแหล่งศึกษาค้นคว้าเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมา วิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น จัดแสดงโบราณวัตถุ คัมภีร์ใบลาน เครื่องมือเครื่องใช้ต่างๆ

→ บึงกระจับ : มีพื้นที่ครอบคลุมอยู่ในเขตอำเภอบ้านโป่ง และอำเภอโพธาราม แต่สะดวกที่จะเดินทางเข้าไปทางอำเภอบ้านโป่ง เส้นทางเบิกไพร – เขาสูง แล้วเลี้ยวซ้ายไปตามคลองชลประทาน ซึ่งอยู่ห่างจากตัวอำเภอประมาณ 10 กม. บึงกระจับแห่งนี้เป็นบึงน้ำและแหล่งเพาะพันธุ์ปลาน้ำจืดขนาดใหญ่ที่สุดในภาคตะวันตก

☞ อำเภอจอมบึง

→ ถ้ำเขาบิน : อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 20 กม. ตามเส้นทางสายราชบุรี – จอมบึง แยกซ้ายจากถนนใหญ่เข้าไปอีกประมาณ 2 กม. ภายในถ้ำเต็มไปด้วยหินงอกหินย้อยที่สวยงาม และมีบ่อน้ำแร่ลึกประมาณ 1 เมตรที่ไม่เคยเหือดแห้ง ชาวบ้านเชื่อกันว่าศักดิ์สิทธิ์

→ สวนพฤกษศาสตร์วรรณคดีภาคกลาง และสวนสัตว์เปิดเขาประทับช้าง : ห่างจากตัวจังหวัดราชบุรีประมาณ 25 กม. ตามเส้นทางสายราชบุรี – จอมบึง ตั้งอยู่บริเวณเชิงเขาประทับช้างในเขตอำเภอเมืองราชบุรี และอำเภอจอมบึง พื้นที่ประมาณ 1,267 ไร่ มีต้นไม้ พรรณไม้ต่างๆ ตามเรื่องราวในวรรณคดีไทย สภาพทั่วไปเป็นป่าไม้ร่มรื่นปลูกเป็นสัดส่วนและตกแต่งไว้อย่างสวยงาม มีสัตว์ป่าชนิดต่างๆ เป็นแหล่งเพาะเลี้ยงแพะพันธุ์สัตว์ป่าต่างๆ โดยเฉพาะเสือโคร่ง เหมาะสำหรับเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ

→ ถ้ำจอมพลและสวนรุกขชาติ : อยู่ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 30 กม. ตามเส้นทางสายราชบุรี – จอมบึง อยู่ใกล้กับมหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง เดิมชื่อถ้ำมูจลินทร์ สภาพเป็นป่าธรรมชาติ มีฝูงลิงอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก กรมป่าไม้ได้จัดเป็นสวนรุกขชาติ เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ

☞ อำเภอสวนผึ้ง

➔ เขากระโจม : ตั้งอยู่ในตำบลสวนผึ้ง อำเภอสวนผึ้ง ห่างจากตัวเมืองราชบุรี 80 กิโลเมตร เป็นพื้นที่ที่สูงที่สุดในจังหวัดราชบุรี ประมาณ 1,045 เมตรจากระดับน้ำทะเล การเดินทางสู่ยอดเขาต้องใช้พาหนะขับเคลื่อน 4 ล้อ สองข้างทางยังเป็นป่าเขาที่สวยงามสมบูรณ์ เส้นทางเดินศึกษาธรรมชาติและพบกล้วยไม้ป่าหลากหลายอยู่ทั่วไป ทัดเทียมภาพโดยรวมคล้ายป่าทางภาคเหนือ บนจุดสูงสุดเป็นเส้นแบ่งเขตแดนประเทศไทยกับประเทศพม่า มีลานกว้างสำหรับกางเต็นท์พักผ่อน สามารถชมวิวทิวทัศน์ได้รอบบริเวณ ระหว่างทางมีน้ำตกผาแดง จุดพักชมวิว และทางเดินศึกษาธรรมชาติที่สวยงาม

➔ ไปงูปุบ : อยู่ในท้องที่ตำบลท่าเคย อำเภอสวนผึ้ง ห่างจากตัวจังหวัดประมาณ 60 กม. ตามเส้นทางสายราชบุรี – สวนผึ้ง (ทางหลวงหมายเลข 3087) แยกซ้ายประมาณหลักกิโลเมตรที่ 27 เข้าไปอีก 5 กิโลเมตร เป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่หาชมยากในเนื้อที่ประมาณ 10 ไร่ แผ่นดินยุบตัวลงและถูกน้ำกัดเซาะดิน ทำให้เกิดเป็นหน้าผาสูงชันเป็นหลุมเป็นบ่อ ลักษณะคล้ายกับแพะเมืองผีที่จังหวัดแพร่

➔ น้ำตกบ่อหวี : ตั้งอยู่บริเวณหมู่ที่ 4 ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง เป็นน้ำตกที่มีความเป็นธรรมชาติอยู่มาก

➔ ศูนย์ศึกษาพรรณไม้ป่า สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ (สวนป่าสิริกิติ์) : เป็นแหล่งรวมพรรณไม้นานาชนิด มีสัตว์ป่าและลำธาร มีแก่งหินขนาดใหญ่ชื่อ แก่งส้มแมว กลางลำน้ำภาชี

➔ น้ำตกผาชลแดน : ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลตะนาวศรี อำเภอสวนผึ้ง เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามอีกแห่งหนึ่ง ที่ยังคงสภาพธรรมชาติอยู่มาก และน้ำตกในแต่ละชั้นมีความสวยงามไม่เหมือนกัน เหมาะสำหรับผู้ที่ชอบธรรมชาติ

➔ น้ำตกห้วยผาก : อยู่ก่อนธารน้ำร้อนบ่อคลึงประมาณ 1 กม. มีทางแยกซ้ายเข้าไปทางวัดห้วยผาก ประมาณ 1 กม. เป็นน้ำตกสายเล็กๆ เชิงเทือกเขาตะนาวศรี ความสูงของชั้นน้ำตกสามารถเดินเที่ยวชมได้

➔ ธารน้ำร้อนบ่อคลึง : ตั้งอยู่ในเขตอำเภอสวนผึ้ง เลย์ที่ว่าการอำเภอสวนผึ้งไปประมาณ 15 กม. ในที่ดินของเอกชน เป็นธารน้ำร้อนที่ไหลออกจากชอกหินเชิงเขาตะนาวศรี มีความร้อนประมาณ 50 – 57 องศาเซลเซียส นับเป็นธารน้ำร้อนที่อยู่ใกล้กรุงเทพฯ มากที่สุด

➔ อุทยานธรรมชาติวิทยา ตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี : ตั้งอยู่ที่บ้านห้วยผาก ตำบลสวนผึ้ง อำเภอสวนผึ้ง อยู่ในบริเวณเทือกเขาตะนาวศรี ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด 132,905 ไร่ จัดตั้งขึ้นตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 โดยมีวัตถุประสงค์คือ อนุรักษ์และฟื้นฟูพื้นที่ป่า สรรวจสภาพทางสังคม ทางกายภาพ และทางชีวภาพ เพื่อจัดทำเป็นแหล่งความรู้ และเผยแพร่ความรู้แก่เด็กเยาวชน และประชาชน และประยุกต์ความรู้ให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตต่อไป

➔ น้ำตกเก้าโจน หรือน้ำตกเก้าชั้น : ตั้งอยู่ที่บ้านผาปก อยู่ถัดจากธารน้ำร้อนบ่อคลึงไป 3 กม. จากลานจอดรถซึ่งอยู่ด้านล่าง เดินด้วยเท้าอีกประมาณ 500 เมตร ถึงบริเวณตัวน้ำตกตอนล่างของลำห้วยบ่อคลึง บริเวณเทือกเขาตะนาวศรีมีน้ำตกเก้าโจนหรือน้ำตกเก้าชั้น เป็นน้ำตกขนาดใหญ่ที่สูง 9 ชั้น ตั้งอยู่ในหุบเขาที่สมบูรณ์ล้อมรอบด้วยธรรมชาติ ระยะทางเดินจากชั้นล่างถึงชั้นบนประมาณ 2 กม. ใช้เวลาประมาณ 2 – 3 ชั่วโมง

☞ อำเภอปากท่อ

➔ อุทยานเฉลิมพระเกียรติไทยประจัน : ตั้งอยู่ตำบลยางหัก อำเภอปากท่อ และบางส่วนของกิ่งอำเภอบ้านคา มีพื้นที่ 136,250 ไร่ ภูมิประเทศ เป็นหุบเขาตะนาวศรีสลับซับซ้อน ปกคลุมด้วยป่าต้นน้ำของห้วยแม่ประจัน จัดเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สวยงามและสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัด ประกอบไปด้วย น้ำตกแม่ประจัน พุน้ำร้อนบ้านบึงที่สวยงาม ลำห้วยตลอดแนว อ่างเก็บน้ำที่ร่มรื่นไปด้วยต้นไม้ แนวป่าเขาเหมาะเป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ ศึกษาศาสนาธรรมชาติ มีเจ้าหน้าที่ป่าไม้ดูแลอำนวยความสะดวก

☞ อำเภอบางแพ

➔ อุทยานหุ่นขี้ผึ้งสยาม : ตั้งอยู่ในตำบลบางแพ เป็นพิพิธภัณฑ์ที่จัดตั้งขึ้นใหม่ในปี พ.ศ. 2549 ภายในบริเวณอุทยานจัดแสดงหุ่นขี้ผึ้งบุคคลสำคัญที่ประกอบคุณงามความดี รวมทั้งงานศิลปะเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมด้านต่าง ๆ ที่ทรงคุณค่าของไทย โดยการนำเสนอแบบผสมผสานกลมกลืนกับลักษณะที่เป็นธรรมชาติและบรรยากาศแบบไทย

☞ อำเภอวัดเพลง

➔ วัดเกาะศาลพระ : ตั้งอยู่ห่างจากตัวจังหวัดราชบุรีประมาณ 10 กม. มีเนื้อที่ประมาณ 35 ไร่ ด้านหน้าวัดตั้งอยู่ริมฝั่งขวาของแม่น้ำแควอ้อม ด้านหลังอยู่ติดกับโรงเรียนประชาบาลและถนนสายราชบุรี – วัดเพลง วัดเก่าแก่วัดหนึ่งไม่ปรากฏว่าสร้างขึ้นเมื่อใด แต่พอสันนิษฐานได้จากศิลปะลวดลายไทยที่ซุ่มประตูและหน้าบันอุโบสถหลังเก่า ว่าสร้างในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายหรือต้นรัตนโกสินทร์

➔ โบราณสถานโคกวิหาร : ตั้งอยู่หมู่ที่ 3 ตำบลเกาะศาลพระ มีลักษณะเป็นเจดีย์ขนาดใหญ่ โบราณวัตถุที่พบส่วนใหญ่เป็นรูปปั้นรูปใบหน้าบุคคลและเศียรพระพุทธรูปและเทวดา

➔ โบราณสถานโคกนายผาด : ตั้งอยู่หมู่ที่ 1 ตำบลเกาะศาลพระ

➔ ศาลเจ้าพ่อหลักเมือง : เป็นศาลาจารึกในสมัยทวารวดี ประดิษฐานอยู่ระหว่างบ้านหนองเกษร อำเภอวัดเพลง กับวัดโหลงอำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

➔ โบสถ์คริสต์พระฤทธิย์วัดเพลง : ตั้งอยู่ริมคลองแควอ้อม มีอายุกว่า 100 ปี

แผนปฏิบัติการ 4 ปี จังหวัดราชบุรี พ.ศ. 2551 - 2554

วิสัยทัศน์จังหวัด “สิ่งแวดล้อมดี ผลผลิตมีคุณค่า ปวงประชาเป็นสุข”

ปณิธาน “ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำทาง”

- พันธกิจ
1. ส่งเสริมสนับสนุนและเสริมสร้างผลผลิต รายได้ คุณภาพชีวิตที่ดีและความผาสุกของประชาชนจนได้รับความศรัทธาเชื่อถือ
  2. พัฒนาสังคมให้อยู่เย็นเป็นสุขโดยกระบวนการสร้างการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมทั้งในการพัฒนาและการบริหารจัดการ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 :

1. พัฒนาคุณภาพการผลิตและเพิ่มรายได้

เป้าประสงค์	กลยุทธ์
1.1 เพิ่มผลผลิตมูลค่าและ การจำหน่ายสินค้าด้าน การเกษตร และ อุตสาหกรรม	1.1.1 ผลักดันการผลิตสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ มาตรฐานและอาหารปลอดภัย 1.1.2 พัฒนาวีสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม 1.1.3 สนับสนุนการขยายช่องทางการตลาดและเพิ่ม มูลค่าของสินค้าและบริการ 1.1.4 สร้างเสริมศักยภาพแรงงานเพื่อรองรับ กระบวนการผลิต 1.1.5 ส่งเสริมกระบวนการผลิตที่เป็นมิตรกับ สิ่งแวดล้อม 1.1.6 พัฒนาและส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและ การใช้พลังงานทดแทน 1.1.7 เส้นทางเศรษฐกิจราชบุรีสู่อันดามัน
1.2 พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้เข้มแข็ง	1.2.1 ส่งเสริมวิสาหกิจชุมชน กลุ่มอาชีพ กลุ่มสินค้า ชุมชน และการสหกรณ์
1.3 พัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ให้เข้มแข็ง	1.3.1 พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและบริการ 1.3.2 ส่งเสริมการลงทุนของผู้ประกอบการทั้งใน ประเทศและจากต่างประเทศ

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 2 :

2. ยกระดับคุณภาพชีวิตและความผาสุกของประชาชน

เป้าประสงค์	กลยุทธ์
2.1 คุณภาพชีวิตและปัญหาสังคมได้รับการแก้ไข	2.1.1 ยกระดับความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชน 2.1.2 ป้องกันและแก้ไขปัญหาเด็ก เยาวชน และครอบครัว 2.1.3 ป้องกันและขจัดปัญหา ยาเสพติด และปราบปรามผู้มีอิทธิพล 2.1.4 พัฒนาคุณภาพการบริการขั้นพื้นฐาน 2.1.5 ส่งเสริมสุขภาพอนามัยด้วยกิจกรรมทางการแพทย์ สาธารณสุข และการกีฬา 2.1.6 การบริหารจัดการแรงงานต่างด้าว
2.2 เพิ่มศักยภาพการพึ่งตนเองอย่างยั่งยืน	2.2.1 แก้ไขปัญหาความยากจนและส่งเสริมระบบสวัสดิการชุมชนท้องถิ่น 2.2.2 ส่งเสริมศักยภาพชุมชน การจัดการความรู้และภูมิคุ้มกันในชุมชน 2.2.3 ส่งเสริมการดำเนินงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ 2.2.4 โครงการอุทยานแห่งความจงรักภักดี

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 3 :

3. พัฒนาความอุดมสมบูรณ์และคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

เป้าประสงค์	กลยุทธ์
3.1 เพิ่มประสิทธิภาพการรักษาและฟื้นฟูความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมโดยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อเป็นฐานที่มั่นคงในการพัฒนาและการดำรงชีวิต	3.1.1 สนับสนุนกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม 3.1.2 บูรณาการองค์กรทุกภาคส่วนในการพัฒนาสิ่งแวดล้อม 3.1.3 ส่งเสริมการจัดมลพิษด้วยกระบวนการธรรมชาติและชีวบำบัด หรือกระบวนการอื่นที่เหมาะสม

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 4 :

4. สร้างสรรค์สังคมอุดมปัญญา

เป้าประสงค์	กลยุทธ์
4.1 บุคลากรทุกภาคส่วนมีความรู้ในการพัฒนาการปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพ	4.1.1 ผลักดันการจัดการความรู้ในทุกองค์กรทุกภาคส่วน 4.1.2 ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสหกิจศึกษา 4.1.3 พัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้และวิทยาลัยชีวิตราชบุรี

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 5 :

5. เสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารและการบริการ

เป้าประสงค์	กลยุทธ์
5.1 ยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับหลักธรรมาภิบาลและสู่ระดับมาตรฐานสากล	5.1.1 พัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐและผลักดันการใช้หลักธรรมาภิบาลในทุกภาคส่วน 5.1.2 สร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการและการตรวจสอบ 5.1.3 เพิ่มประสิทธิภาพการเข้าถึงข้อมูลภาครัฐด้วยระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร 5.1.4 บูรณาการการบริหารจัดการองค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น องค์กรภาครัฐ และเอกชน ในการผลักดันความสำเร็จของแผนพัฒนาจังหวัด 5.1.5 ส่งเสริมความรู้คู่คุณธรรมและหลักการประชาธิปไตย

ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 :

6. ความมั่นคงของรัฐ

เป้าประสงค์	กลยุทธ์
6.1 คนและชุมชนในพื้นที่ชายแดนมีความมั่นคงในชีวิตและทรัพย์สินและสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับสหภาพพม่า	6.1.1 พัฒนาระบบบริหารจัดการพื้นที่ชายแดนให้เกิดประโยชน์ทางเศรษฐกิจควบคู่กับการรักษาความมั่นคง